

THE ROLE OF THE FORENSIC PATHOLOGIST IN THE SCENE EXAMINATION

S. Q. Jumaev

senior lecturer

Academy of Law Enforcement of the Republic of Uzbekistan
Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: investigation, corpse, incident, evidence, examination, trial.

Received: 29.10.24

Accepted: 31.10.24

Published: 02.11.24

Abstract: In the article, have discussed issues of carrying out investigation acts, view location of corpse, finding, collecting and packing of material evidence, court –medical examination.

ХОДИСА СОДИР БЎЛГАН ЖОЙНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШДА СУД ТИББИЁТ ЭКСПЕРТИНИНГ РОЛИ

С. Қ. Жумаев

катта ўқитувчиси

Ўзбекистон Республикаси Хуқуқни муҳофаза қилиш академияси
Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: тергов, мурда, воқеа, далиллар, экспертиза, суд.

Аннотация: Мазкур мақола тергов ишларини олиб бориш, мурда топилганда воқеа жойини кўздан кечириш, ашёвий далилларни аниқлаш, қадоклаш ва тўплаш, суд-тиббий экспертизасини ўтказиш масалалари ёритилган.

РОЛЬ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОГО ЭКСПЕРТА В ОСМОТРЕ МЕСТА ПРОИСШЕСТВИЯ

С. К. Джумаев

старший преподаватель

Академия правоохранительных органов Республики Узбекистан
Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: расследование, труп, происшествие, доказательства, экспертиза, суд.

Аннотация: в данной статье рассматриваются вопросы проведения следственных дел, осмотра места нахождения трупа, установления,

Ўзбекистон Республикасида 2017-2021 йилларга мўжалланган ҳаракатлар стратегияси асосида олиб борилаётган жадал ислохотлар давлат ва жамият ҳаётида янги босқични бошлаб берди ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларига қатъий риоя қилиш заруратини энг юқори даражага кўтарди ва у ўз навбатида, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятида қонунийликни тизимли равишда мустаҳкамлашни ва давлатнинг жиноятчиликка қарши курашиш сиёсатини амалга оширишни муҳим ва замонавий йўналиш шаклларида эътибор қаратилишини тақазо этади.

Жиноятларни, айниқса ноаниқ шароитларда содир этилган қилмишларни тергов қилишда терговчилар суд экспертизаси имкониятларидан анча фаол фойдаланадилар. Зеро тергов олиб бориш жараёнида аниқланиши лозим бўлган ҳолатларга алоқадор саволларга илмий асосланган ҳолда жавоб олинishi лозим. Шу нуқтаи назардан, тергов ва суд органлари суд-тиббий экспертиза тайинлашда ҳал этилиши керак бўлган саволларни суд-тиббий экспертларнинг билим ва имкониятларидан четга чиқмаган ҳолда шакллантирилиши мақсадга мувофиқ. Бу эса ўз навбатида саволларни шакллантириш ва материалларни тақдим этилиши суд тиббиёти соҳасида билимга эга, ушбу соҳа мутахассислигини биладиган, уни чуқур тушуна оладиган мутахассиснинг жалб этилиши лозимлигини тақозо қилади. Суд тиббиётининг нозик ва профессионал жиҳатларини билган мутахассисгина ҳодиса содир бўлган жойни ёки мурдани кўздан кечиришда, иштирок этиши тан жароҳатларини, далилий ашёларни тўғри расмийлаштириш ва объектив баҳолашда ёрдам бериши мумкин. Шу билан бирга мутахассис, тергов ишларини олиб бориш жараёнида шахснинг ўзини тутишига ёки суд жараёнида унинг ҳаракатларига қараб тегишли хулоса ҳам бериши мумкин.

Бу ўринда суд тиббиёт экспертизалари жиноятни очиш, тергов қилиш, жиноятчига нисбатан адолатли жазо тайинлаш масаласини ҳал этилишини таъминлаш мақсадида тан жароҳатларини келиб чиқиш сабабларини аниқлаш, инсон руҳиятидаги ўзгаришлар ёки таъсирлар, ўлимга олиб келган омилларни тадқиқ қилиниши ва ўрганилиши билан катта аҳамият касб этишини ҳам ёдда тутиш лозим.

Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечиришдан мақсад воқеа ҳолатини бевосита кўриш билан мавжуд из, ашёвий далилларни аниқлаш, тўплаш ва расмийлаштиришдан, жиноят белгилари мавжуд бўлганда, жиноят ва жиноятни содир этган шахс ҳақидаги маълумотларни аниқлаш учун терговга қадар текширув давомида изларни ва ашёларни, аниқлаш учун ҳодиса жойини ўрганиш ва кўздан кечириш амалга оширилади. Кўздан

кечириш бу ўзига хос тергов ҳаракати бўлиб, уни бошқа тергов ҳаракати билан алмаштириб бўлмайди. Зеро кўздан кечиришнинг тўлиқ ва ҳар томонлама ўтказилиши ҳодиса жойи ҳолатини тўлиқ текшириш, бирорта ашёвий далилнинг назардан четда қолмаслиги ва баённомада қайд этилиши тақазо қилинади.

Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечиришга тайёргарлик босқичида терговчи томонидан амалга ошириладиган ҳаракатлар қуйидагилардан иборат.

Ҳодиса содир бўлган жойга боришдан олдин: ходисанинг умумий ҳолатлари, кўздан кечириш ўтказиладиган жойдаги аҳвол ва шароит тўғрисида маълумот олиш, ходиса рўй берган жойни кўриқлаш чораларини кўриш, кўздан кечиришда иштирок этишга суд-тиббиёт соҳасидаги мутахассисни жалб этиш ва техник-криминалистик воситаларни тайёрлаш.

Ҳодиса жойига етиб келганда терговчи томонидан амалга ошириладиган ҳаракатлар қуйидагилар: жабрланганларга тез тиббий ёрдам кўрсатиш, жиноятчини “излари совимасдан” ушлаш чораларини кўриш, ҳодисадан биринчи бўлиб, хабар топган шахсларни, шохидларни ва рўй берган воқеа ҳақида маълумотга эга бўлган шахсларни сўраб-суриштириш, воқеа содир бўлган жойдан бегона шахсларни четлаштириш, иштирокчиларга йўл-йўриқ кўрсатиш ва уларнинг вазифаларини белгилаб бериш.

Ҳодиса жойини кўздан кечиришда суд-биологик экспертизалари учун олинадиган объектлар ўзига хос хусусиятларга эгадир. Хусусан ҳодиса жойида қон ва қонга ўхшаш доғлар топилса ушбу жойдан тоза бинтга шимдирилади ва қуруқ ҳавода хона температурасида қуритилиб тоза пакетга солинади терговчи ҳамда шохидлар томонидан имзоланади ва экспертизага тақдим этилади. Бундан ташқари ҳодиса содир бўлган жойда мурда ёки унинг қисмлари ёқиб юборилган жойлардан ёғоч ёки пластмасса белкурак билан 50мгдан кам бўлмаган турли соҳаларидан кул намуналари олинади. Олинган намуналар алоҳида белги (номер) қўйилган қоғоз пакетларга солинади. Мурдани ёқишда ишлатилган ёқилғидан 100,0 г дан кам бўлмаган миқдорда олиниши лозим. Юқорида кўрсатиб ўтилган объектларда фақат фанер ёки картон қутиларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Шу билан биргаликда ўрамларни ўрашда уларни механик шикастланишлардан ҳимоя қилиш лозим.

Марҳумнинг шахсини аниқлаш мақсадида ва бошқа жароҳатлар бўлганда пешона, иккита чакка, тепа ва энса соҳаларидан, шунингдек жароҳатланган соҳадан сочлар олинади. Бунинг учун ҳар бир соҳадан 15-20 тадан сочлар соч пиёзчаси ва қин халтаси билан юлиб олинади. Ҳар хил соҳалардан олинган сочлар алоҳида-алоҳида пакетларга солинади ва умумий пакетга жойлаштирилади, пакет елимланади, ип ёрдамида тикилади ва ипларнинг охирларига қоғоз бўлаги бириктирилиб муҳрланади.

Б.Б.Ҳидоятлов таъкидлаганидек, кўпгина ҳолатларда терговчилар экспертиза аҳамиятини тушунмасдан, унга ишончсизлик билан қараб, ўзларининг билимларига таянишга ҳаракат қиладилар, лекин баъзи ҳолатларда фақатгина экспертиза ёрдамигина жуда мураккаб ва чалкаш жиноятларни очиши мумкин эканлигини унутиб қўйишади.

Е.Р.Россинскаянинг фикрича, экспертизани терговчи ва суд томонидан берилган топшириққа мувофиқ, фактик маълумотларни аниқлаш мақсадида, махсус билимга эга бўлган шахс-эксперт томонидан унга тақдим этилган экспертиза объектлари бўлган ашёвий далиллар ва турли ҳужжатларни таҳлил қилишдир.

А.Р.Шляхов “экспертиза деганда, жиноят иши бўйича объектив ҳақиқатни аниқлаш мақсадида, терговчи ва суд томонидан берилган топшириққа асосан, қонун талабларидан четга чиқмаган ҳолда, маълум бир фан, техника, санъат ва касб-хунардаги билимларига таяниб, фактик маълумотларни эксперт хулосаси орқали аниқлашга қаратилган ҳаракатни процессуал тушуниш керак”, деб ўринли таърифлаб берган.

Д.А.Харченко “экспертиза-жиноят ишини мазмунан тўғри ҳал қилиш мақсадида, терговчи ёки суд томонидан берилган экспертиза объектлари бўйича ҳужжатлар ёки фактик маълумотларни таҳлил қилишдан иборат махсус билимлардан фойдаланишнинг асосий шакли ҳисобланади” деб таъриф берган.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечиришда суд тиббиёт экспертларининг иштироки жиноят изларининг тўғри олиниши, расмийлаштирилиши ва кейинчалик жиноятни очиш ва айбланувчиларнинг фош этилиши нуқтаи назаридан аҳамиятли ҳисобланади. Шунинг учун амалиётда очик содир этиладиган жиноятлар юзисидан жиноят содир этилиши жойини кўздан кечиришда эксперт мутахассисларнинг иштирокида кенгроқ фойдаланиш тавсия қилинади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралда “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.
2. Пўлатов.Ю.С, Жалолов.Ш.Р, Жумаев. С.Қ Суд экспертизаси воситаларидан фойдаланган ҳолда жиноятларнинг олдини олиш. Т..“ТОҲТБЮ” нашриёти, 2015
3. Ҳидоятлов.Б.Б. Следственный действия, проводимые в уголовном процессе. Ташкент: ТГЮИ 2006.194.С
4. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе.М1996.С.5
5. Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: организация и проведение.-М:Юрид.лит., 1979.-С.7
6. Харченко.Д.А. Судебная экспертиза в российском уголовном судопроизводстве: Автореф.дис..2006.С-17.